

Docentenhandleiding Basisonderwijs ter voorbereiding op de gastles van: **Loes Dijk**

Introductie

Binnenkort ontvang jij gast spreker Loes in de klas. Loes maakt deel uit van jouw lessen over de Tweede Wereldoorlog en de Jodenvervolgning. De gastles duurt ongeveer 50 tot 70 minuten, afhankelijk van wat is afgesproken met de docent. De gastles bestaat uit twee delen: een verhaal en aansluitend een nagesprek. Het is belangrijk om naar aanleiding van de bijgevoegde biografie vragen voor te bereiden, die aan Loes kunnen worden gesteld. Ongetwijfeld heb je meerdere lessen aan WO2 besteed. In deze handleiding vind je tips en verdiepingvragen bij het werkblad die je ter voorbereiding op de komst van Loes kunt doen.

Duur les: 55 minuten

Doelgroep: Basisonderwijs groep 7/8

Thema: WO2, onderduiken, verzet, strafkamp

Leerdoelen:

- Leerlingen kennen belangrijke gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog en kunnen deze op volgorde zetten.
- Leerlingen denken na over de gevaren van onderduiken.
- Leerlingen bekijken een monument ter nagedachtenis aan familie van de gast spreker.
- Leerlingen worden voorbereid op de thematiek uit het verhaal van de gast spreker.

Structuur werkblad

Introductie + filmpje 'De oorlog in zeven minuten'	10 minuten
Opdracht 1: Oorlog toen en nu	5 minuten
Opdracht 2: Tijdlijn	10 minuten
Opdracht 3: Generaties	5 minuten
Opdracht 4: Onderduiken	10 minuten
Opdracht 5: Zie-denk-vraag	10 minuten
Slot: Vragen voorbereiden	5 minuten

Voorbereiding

- Lees deze handleiding, met achtergrondinformatie en tips om de verdiepingvragen te bespreken, goed door.
- Bereid samen met jouw leerlingen vragen voor die aan de gast spreker kunnen worden gesteld.
- Print het werkblad uit (zie hieronder) en verdeel ze onder de leerlingen.
- Introduceer [de biografie van de gast spreker](#) na afloop van de les
- Bekijk gezamenlijk als start het filmpje [filmpje 'De oorlog in zeven minuten'](#)

Opdracht 1

Oorlog toen en nu

Leerlingen denken na over oorlogen waarover zij gehoord hebben en wisselen kennis en gedachten uit.

Tips:

- Wees je bewust van eventuele oorlogsverhalen en ervaringen in de klas.
- Benoem dat oorlogen (helaas) iets van alle tijden is.
- Benoem dat er vandaag de dag ongeveer 110 miljoen mensen (waarvan 1/3e kind) op de vlucht zijn voor oorlog.

Opdracht 2

Tijdlijn

Leerlingen maken een tijdlijn en zetten de volgende gebeurtenissen op volgorde.

1. Adolf Hitler komt aan de macht en veel Joden vluchten uit nazi-Duitsland – 1933
2. Rotterdam wordt gebombardeerd en Nederland wordt bezet door Duitsland – 1940
3. Anti-Joodse maatregelen worden ingevoerd en Joodse kinderen worden van school gestuurd – 1941
4. Joodse mannen, vrouwen en kinderen worden opgepakt en via Westerbork naar concentratiekampen gedeporteerd en vermoord – 1942 - 1945
5. De arbeitseinsatz wordt ingevoerd en alle mannen tussen 16 en 40 jaar moeten verplicht in Duitsland gaan werken – 1943
6. D-Day: De geallieerden landden in Normandië (Frankrijk), dit is het begin van de gevechten om de bezette landen, waaronder Nederland te bevrijden – 1944
7. Nederland is bevrijd en de weinige overlevenden keren terug naar Nederland – 1945
8. Kinderen en kleinkinderen van overlevenden en slachtoffers van WO2 vertellen wat er met hun familie is gebeurd voor de klas – 2018 - nu

Tips ter bespreking:

- Bespreek en vergelijk de tijdlijnen.
- Licht de tijdlijn kort toe zodat leerlingen een helder beeld hebben van het verloop van de Tweede Wereldoorlog.
- Vraag leerlingen welke gebeurtenissen zij nog meer kunnen bedenken.

Opdracht 3

Generaties

Leerlingen bedenken tot welke generatie de gastspreker behoort en denken na of de oorlog ook in de levens van deze generatie een rol kan spelen.

Tips ter bespreking:

- Het antwoord op vraag b is waar. Benoem dat voor veel kinderen van oorlogsslachtoffers een oorlog zijn sporen achterlaat. Een oorlog werkt vaak generaties lang door. Kinderen die de oorlog niet hebben meegemaakt, hebben vaak te dealen met de trauma's van hun ouders (of grootouders).
- Benoem dat ook de oorlogen die nú in de wereld gaande zijn, hun sporen na zullen laten bij de volgende generaties.

Opdracht 4

Onderduiken

a. Wat had je allemaal nodig om onder te kunnen duiken? Schrijf zoveel mogelijk dingen op

Denk aan: Betrouwbare contacten, hulp van mensen uit het verzet, een onderduikplek, geld, netwerk om aan voedselbonnen te komen, boeken/tijdsbesteding/huiswerk/zorg/medicijnen (vaak regelde het verzet dit), geduld (dagen duurden lang en je moest vaak stil/bijna onzichtbaar zijn).

Benoem dat het niet zo eenvoudig was om onder te duiken, niet iedereen had de mogelijkheid en middelen om onder te duiken.

b. Wat waren de risico's van onderduiken? Wat kon er gebeuren?

Onderduiken was erg gevaarlijk, je kon worden opgepakt en gedeporteerd. Het kwam voor dat je kleine ruimtes moest delen met anderen, of weer naar een ander adres moest en iedere dag had je de angst om ontdekt te worden, bijvoorbeeld door verraad. Ook voor de mensen die onderduikers in huis hadden was het gevaarlijk en kon je worden opgepakt en gearresteerd.

c. Hoeveel mensen doken tijdens de Tweede Wereldoorlog onder denk je?

Er doken vanaf de zomer 1942 ongeveer 28 duizend Joden onder. Maar vanaf 1944 wanneer alle mannen tussen 16 en 40 jaar verplicht naar Duitsland moesten om te werken, én het Nederlandse spoorwegpersoneel, tegen de regels van de nazi's, in staking gaat, duiken velen van hen onder. Naar schatting zaten er totaal 350 duizend mensen voor korte of langere periode ondergedoken.

Opdracht 5

Zie-denk-vraag

Leerlingen beantwoorden vragen over een monument a.d.h.v. de zie-denk-vraag-methode. Bespreek de foto klassikaal en vul aan met onderstaande informatie.

Foto: Verzetsmonument Herbarijum (Frits van Echten).

Het verzetsmonument is opgericht om drie mannen te herdenken die door de nazi's op 18 november 1944 werden doodgeschoten.

Bote Lieuwe Dijk en Rijkje van Meekeren waren betrokken geweest bij de Spoorwegstaking en werden gearresteerd. Julius Gast was een Joodse handelaar en zat ondergedoken met zijn vrouw en zoon. Alle drie werden doodgeschoten als wraakactie van de nazi's omdat het verzet een weg tussen Harlingen en Leeuwarden had gesaboteerd door er kopspijkers op te gooien. Bote Lieuwe was de opa van Loes.

De executie van de drie mannen, laat zien hoe gevaarlijk het was om je te verzetten tegen de nazi's.

Tips ter bespreking:

- De davidster bij de naam van Julius, geeft aan dat hij een Joodse Nederlander was.
- De Friesche tekst: Fallen yn 't ferset, wat betekent: gevallen voor het verzet, laat zien dat het monument in Friesland staat.
- Verdiepingsvragen: Wat vinden de leerlingen van de verzetsacties? Wat vinden de leerlingen van het monument?

